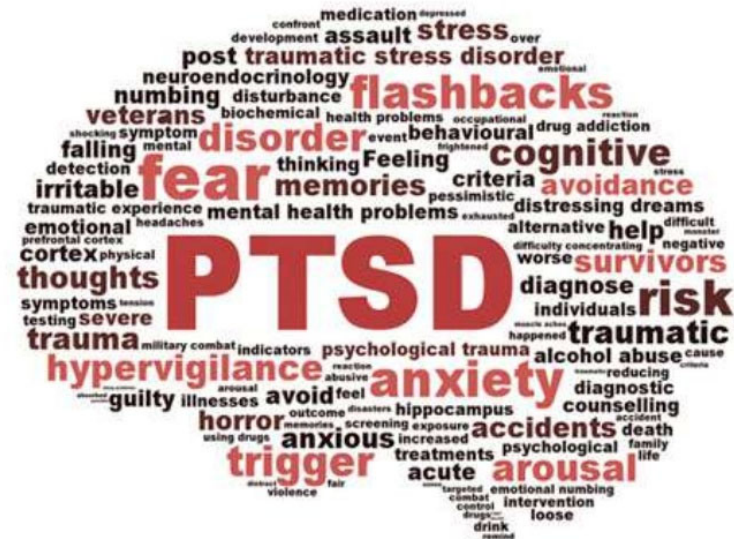

Utvecklingsrelaterade funktionsavvikelser (NDD) och trauma

Barnneuropsykiatriska Sektionen utbildningsdagar mars 2021

Björn Ramel, BUP trauma, Malmö

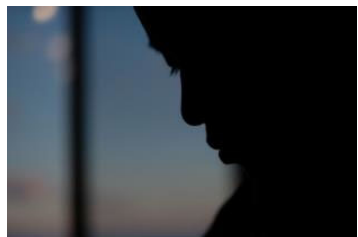

Liten traumaparlör

- Våld mot barn: *alla former av fysiskt eller psykiskt våld eller övergrepp, vanvård, försummelse*
- Barnmisshandel: *som ovan, vuxen förövare*
- Trauma: *händelse – inte bara interpersonellt våld – allt våld når inte A-trauma nivå*
- Potentiellt traumatiserande händelse: *alla mår inte dåligt efter trauma*
- "Complex trauma"

BUSA-register och trauma

- Data för 2019 baserade på 5000 patienter (exkl Sthlm)
- Fråga 17: *Utsatts för hot eller våldsamt handling av en annan person?*
- 76% fått frågan
- 6.5% bejakade
- Av dessa hade 10% någon traumarelaterad diagnos
- I hela registret 1.4% med PTSD-diagnos

Befolkningsstudier visar att våld bland barn och unga är vanligt

- Drygt 1/10 utsatt för fysiskt våld av förälder
- Ca 1/4 utsatt fysiskt våld av vuxen
- Ca 1/5 utsatts sexuella övergrepp
- 16% psykisk misshandel av vuxen
- Ca 1/5 mobbning vid flera tillfällen
- Försummelse?

Annerbäck et al 2010, Våld mot barn 2016 från Stiftelsen Allmänna Barnhuset av Jernbro & Janson, Kunskapsöversikt försummelse från Barnafrid av Nilsson & Tingberg 2020

Våld och trauma vanligt, forts

- 6000 gymnasister
- 84% utsatta barnmisshandel eller annan typ av våld under sitt liv.
- Av de utsatta var ca 10% exponerade för mer än tio händelser

Konsekvenser?

De flesta utvecklar inte PTSD efter trauma

- Knappt 1/5 med trauma får PTSD före 18 åå
- Riskfaktorer: Interpersonellt trauma, hög samlad traumabörda, bristande socialt stöd, lågt IQ, kvinnligt kön, pretraumatisk psykiatrisk sjukdom, genetik
- Av de som utvecklar PTSD återhämtar sig ca 50% inom halvår, övriga mer kroniskt förlopp
- Subklinisk PTSD/anpassningsstörning funktionsnedsättande
- Frekvens av anknytningsstörning med social hämning eller social distanslöshet?

Alisic et al 2014, Hiller et al 2016

Fler trauman ökar risken för PTSD och psykisk sjukdom generellt

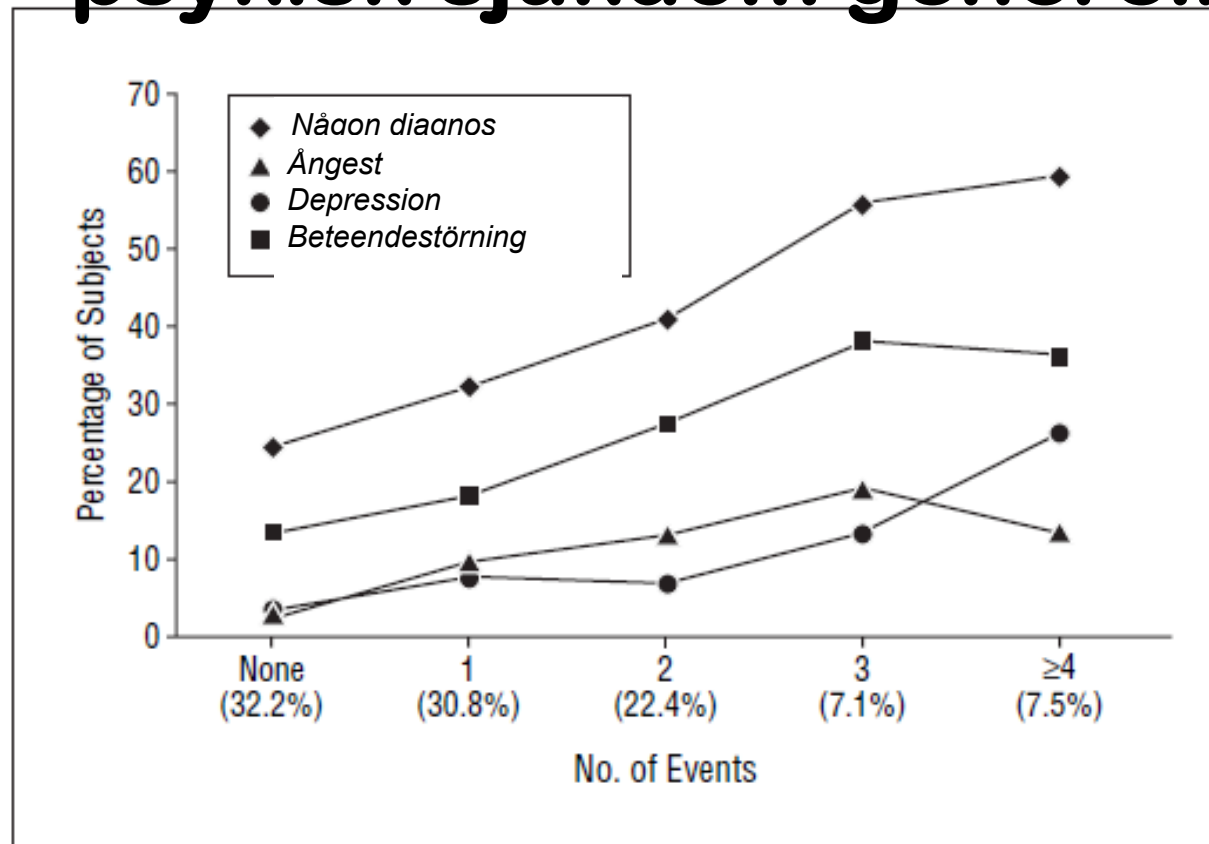

Figure. Effect of increasing trauma exposures on cumulative rates of psychiatric diagnoses by age 16 years.

Copeland et al 2007

Samband barnmisshandel och psykisk och fysisk sjukdom

- 30-45% av all psykopatologi i barndom antas förklaras av försummelse, misshandel och övergrepp
- Associerat med sämre skolresultat, beteendeproblem, kriminalitet, suicidalitet
- Ökad risk nytt trauma
- Sannolikt transgenerationella konsekvenser
 - bl a epigenetiska mekanismer
- Hjärt-kärlsjukdom, diabetes typ 2, övervikt

Green et al 2010, McLaughlin 2012, Felitti 2009, Youssef 2018, Basu 2017, Danese 2014

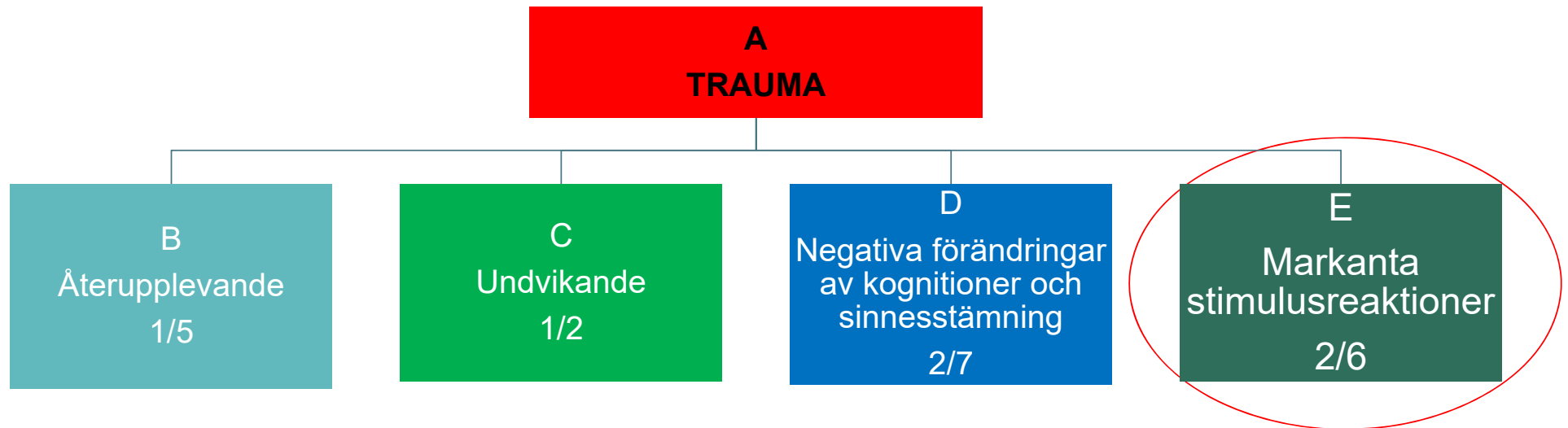
Alla på BUP ska screenas för interpersonellt våld/trauma

- Ökad förekomst av våld och trauma bland BUP-pat
- Barn rapporterar sällan spontant till myndighetspersoner
- Screening minskar stigma och underlättar frågande
- Kan motverka nya trauman och förbättra prognos
- Förutsättning för adekvat bedömning, diagnostik och insats
- Visar att BUP vill veta
- Barnkonventionen - skydd mot våld och rätt till hälsa och rehabilitering

Traumahändelser mini

1. <u>Bevittnat våld</u> Har du sett eller hört någon slå någon annan person? (Det finns många olika exempel på att man sett någon bli slagen, här är några: ditt syskon har fått en örfil, din mamma har blivit slagen med knuten hand, du har sett någon på stan som blivit nedsparkad.)	Nej Ja
2. <u>Utsatt för våld</u> Har någon slagit dig? (Det finns många olika exempel på att ha blivit slagen, här är några: någon har gett dig en örfil, någon har slagit dig med knuten hand, någon har sparkat dig, någon har använt ett föremål eller vapen mot dig.)	Nej Ja
3. <u>Utsatt för sexuella övergrepp</u> Har någon lurat dig eller tvingat dig att göra sexuella handlingar? (Det finns många olika exempel på vad sexuella handlingar är, här är några: någon har visat sin snopp/snippa för dig på Internet, någon har fått dig att skicka bilder av din snopp/snippa eller bröst till dem mot din vilja, någon har tagit på din snopp/snippa, någon har tvingat dig att ta hans snopp i din mun.)	Nej Ja
4. <u>Känslomässig misshandel/mobbing</u> Har någon medvetet gjort dig illa genom att säga eller göra olika saker? (Det finns många olika exempel på vad någon kan göra för att medvetet sår eller göra andra illa, här är några: någon eller flera har gång på gång hånat dig/kallat dig fula namn, flera personer har vid samma tillfälle spottat på dig, du har blivit utfrysst ur gruppen, andra har låtsas som om du inte finns.)	Nej Ja
5. <u>Allvarlig sjukdom, död</u> Har du eller dina föräldrar, dina syskon, andra nära släktingar och vänner blivit allvarligt sjuka eller har någon som betyder mycket för dig dött? (Det finns många olika exempel på vad allvarlig sjukdom eller dödsfall är, här är några: Allvarlig sjukdom: cancer, depression, MS, varit med om en bilolycka eller blivit handikappad. Dödsfall: efter att ha varit sjuk en period, i en olycka, genom mord eller självmord.)	Nej Ja
6. <u>Andra jobbiga händelser</u> Har du varit med om någon annan riktigt jobbig händelse (där det hänt saker som du blivit väldigt skrämdd/rädd av)?	Nej Ja

Posttraumatiskt stressyndrom – DSM-5

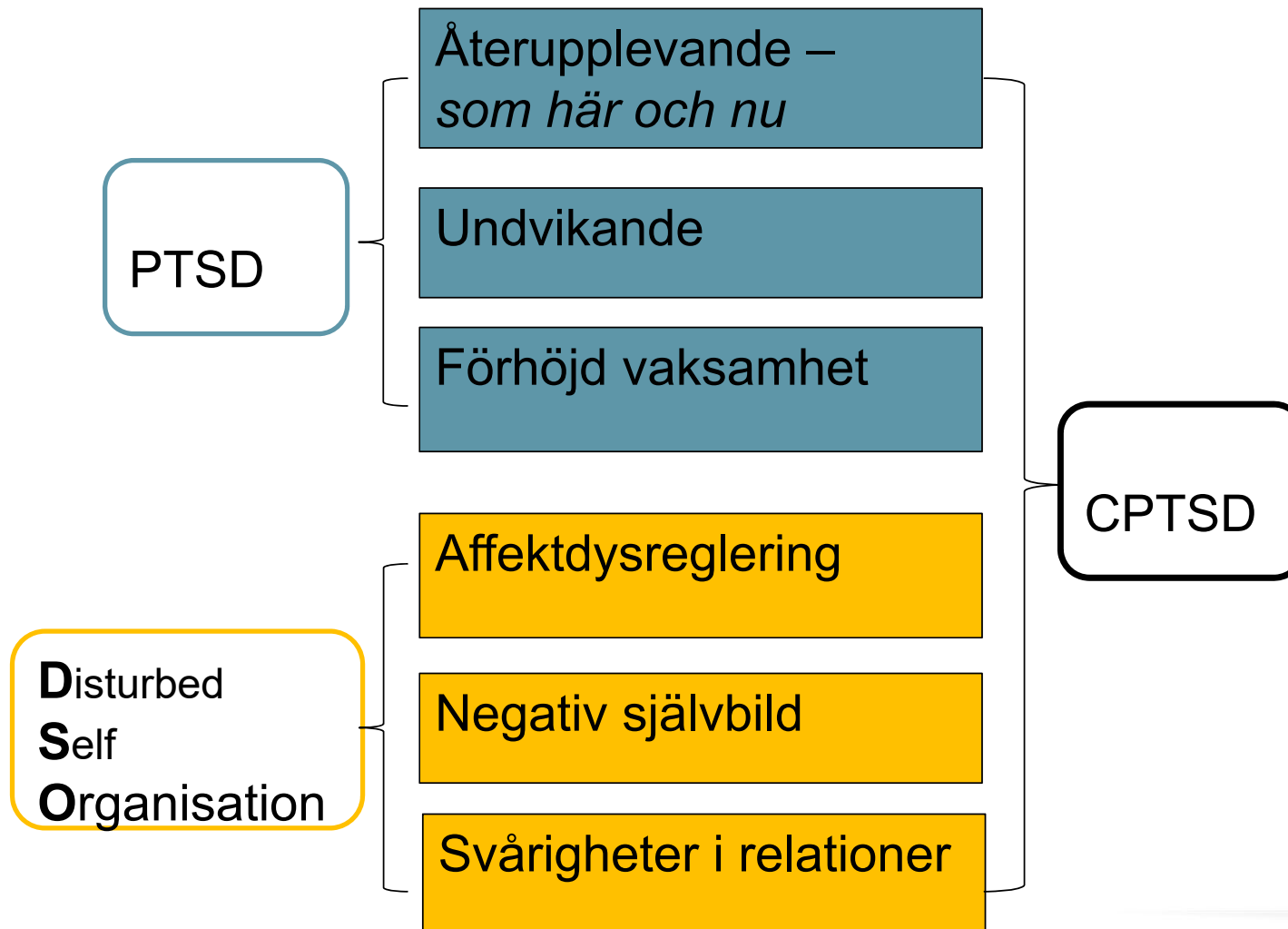
- I. Symtom minst en månad
- II. Signifikant lidande eller försämrad funktion socialt, i arbete osv
- III. Beror inte på fysiologiska effekter av substans eller medicinskt tillstånd
- IV. Subtyp dissociativa symtom, depersonalisation eller derealisation
- V. Med fördröjd debut

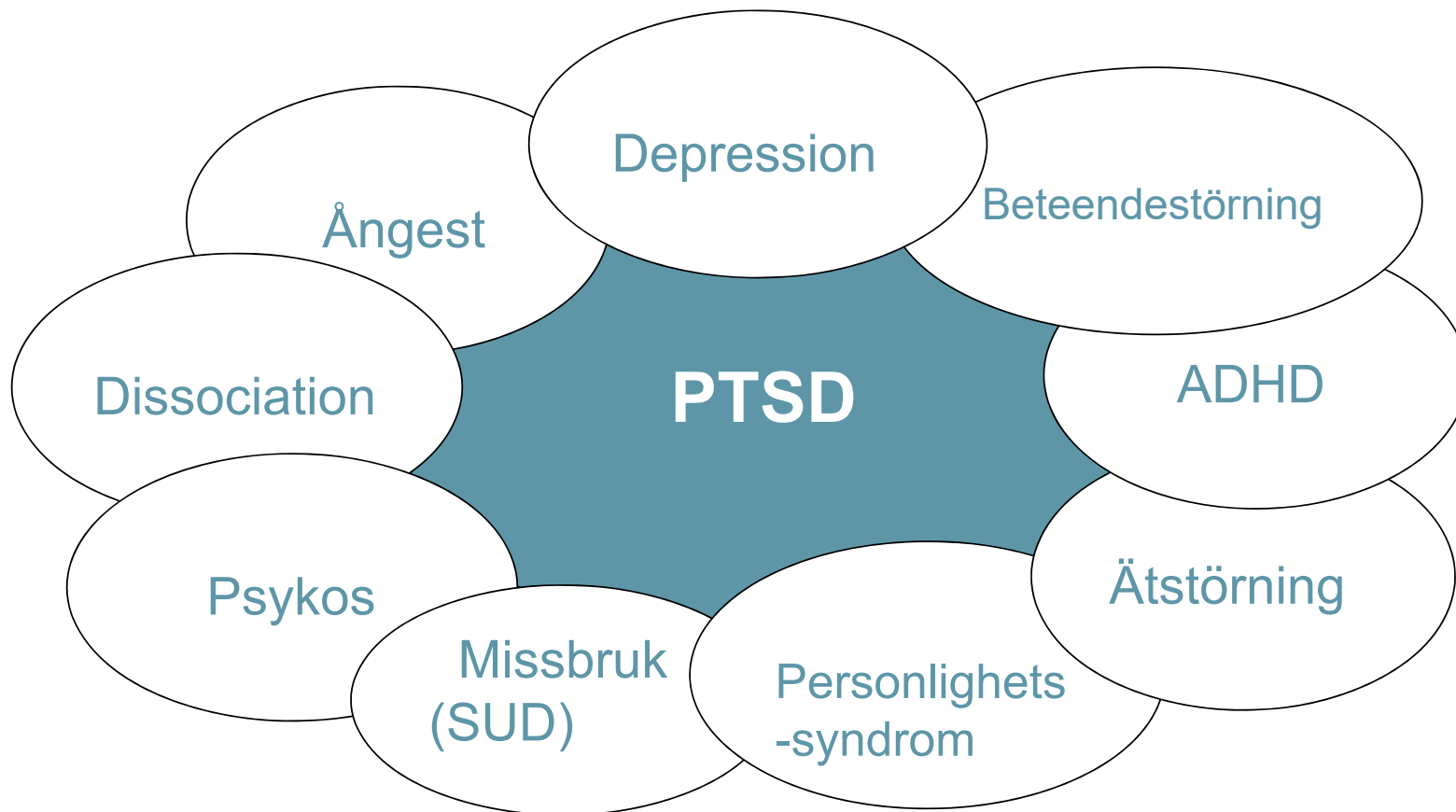
Utvecklingsperspektiv på PTSD i DSM-5

- Egen diagnos 6 år eller yngre
- Färre symtomkriterier
- Återupplevande kan visa sig som lek och mardrömmar inte alltid tydligt kopplade till trauma
- Regressivt och externaliserande beteende inklusive trots
- Separationsångest

PTSD och CPTSD i ICD-11

Samsjuklighet vid PTSD är vanligt

Kohortstudie England Wales, Lewis et al 2019

- 2064 tvillingar följdes 7,10, 12 och 18 åå
- Klinisk bedömning av traumaexponering och 10 psykiatriska diagnoser vid 18 åå.
- 31% utsatta för trauma
- Depression, uppförandestörning och alkoholberoende vanligaste diagnoserna bland traumaexponerade
- Högst oddskvot: drogberoende 3.5 (CI 1.4-9.1) och psykotiska symtom 2.64 (CI 1.4-5.0)
- Livstidsprevalens PTSD i kohorten 8%, bland traumaexponerade 25%

Diagnos 12 månader	Alla (n=2066)	Ej trauma (1422)	Trauma (642)	Trauma, ej ptsd (481)	Trauma och PTSD (160)
MDD	20,1%	16%	29%	20%	54,7%
GAD	7,4	5,6	11,5	7,5	23,8
Psykot symt	1,9	1,3	3,3	1,0	9,4
ADHD	8,3	6,6	12,0	10,4	16,3
CD	15,1	11,5	22,9	21,3	27,0
Alkoholbero	12,7	11,3	15,9	12,5	25,6
Cannabisber	4,3	3,2	6,9	6,2	8,8
S-försök*	3,8	1,8	8,3	4,2	20,1
Våldsbrott*	4,8	4,0	6,6	4,8	11,9
Ej i utb/arb	11,6	9,0	17,1	13,7	26,9

Slutsatser

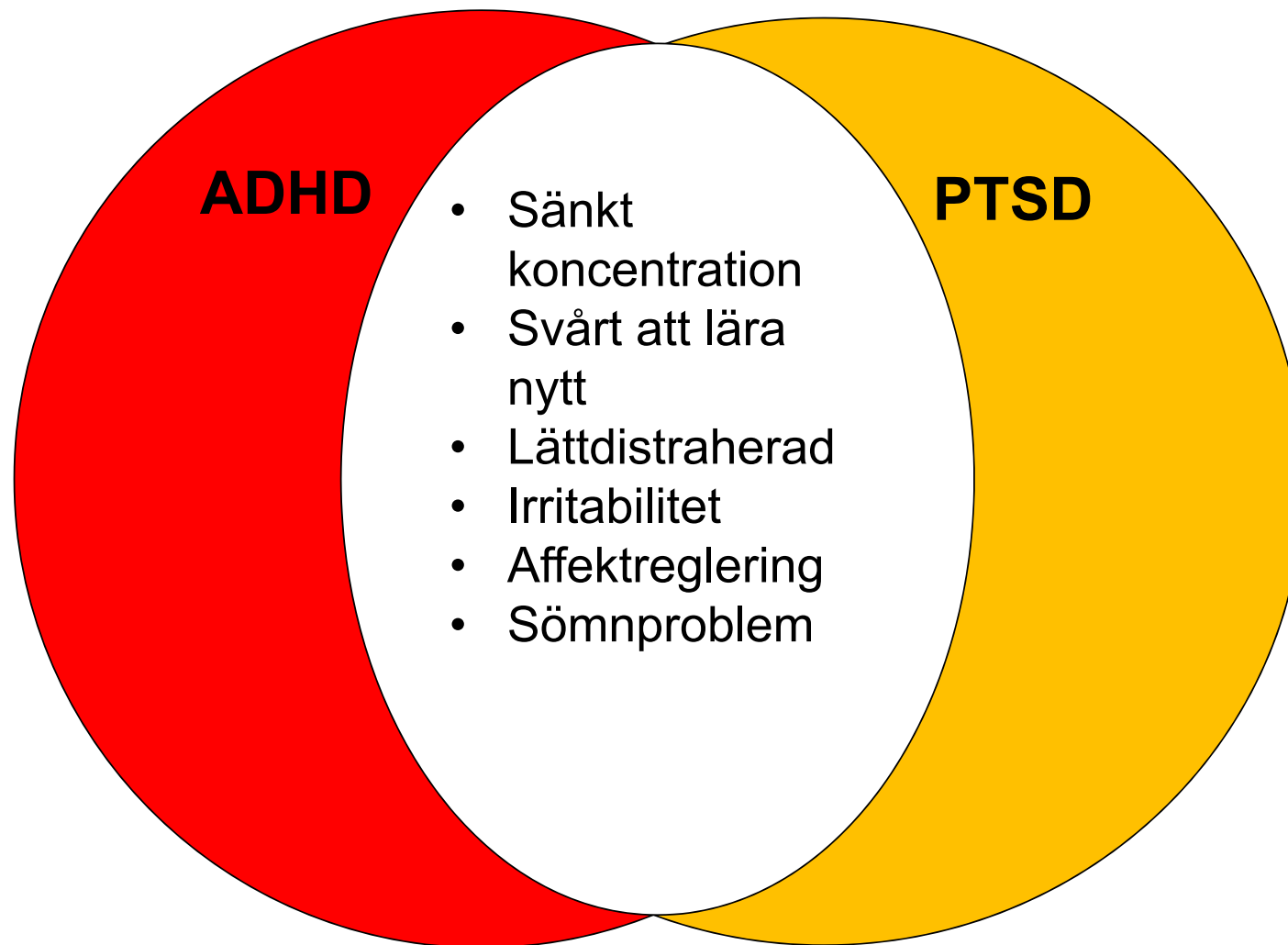
- "Trauma *och* PTSD associerat med komplexa kliniska presentationer, hög risk s-försök och signifikant funktionsnedsättning hos unga."
- "Förbättrad screening och breda bedömningar nödvändigt för att erbjuda rätt behandling för unga med trauma och PTSD."

Barnmisshandel (CM) och NDD

- Tvärsnittsstudie av 8000 tvillingar 9 åå avseende barnmisshandel och tics, ADHD, autism, inlärningsproblem.
- Relativa risken för två eller fler NDD sju gånger högre vid barnmisshandel.
- Ingen skillnad i antal NDD mellan monozygota tvillingar diskordanta för barnmisshandel
- Inga säkra orsakssamband, men genetik och delad miljö mer än svåra händelser verkar förklara riskökningen
- Samtidigt mer ADHD- och autismsymtom om barnmisshandel

Slutsats

- *“Findings not consistent with the notion that CM causes the increased NDD load in maltreated children”*
- *”Maltreated children should receive a full neurodevelopmental assessment”*
- *Extra viktigt att patienter med NDD screenas brett för våld och trauma och att symtom på posttraumatisk stress kartläggs*

ADHD vs PTSD

- Överlappande neurobiologiska fynd såsom dysfunktion i prefrontalcortex.
- Missbruksproblematik vanligt i båda grupperna
- Ökad samsjuklighet av PTSD och ADHD - i båda riktningarna
- Förklaras inte enbart av ökad traumaexponering
- ADHD debuterar ofta före PTSD

Spencer et al 2016. Examining the Association Between Posttraumatic Stress Disorder and Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder: A Systematic Review and Meta-Analysis.

Trauma och kognitiv förmåga

- Traumaexponerade barn presterar kognitivt sämre än icke traumaexponerade, och de med PTSD sämre än traumautsatta
 - generell intelligens
 - språklig/verbal förmåga
 - informationsbearbetning
 - inläring och minne
 - exekutiv förmåga

Malarbi et al 2017, De Bellis 2013

PTSD och autism

- Få studier om samsjuklighet
- Ofta mkt ångest som kan förvirra bilden
- Repetitiv lek – eller leva ut trauma?
- Avvikande blickkontakt – traumarelaterat?
- Försenat språk – brist på stimulans?
- Begränsad social interaktion – brist på tillit?

Vid omfattande traumaanamnes ofta socialt och kliniskt muddrigt. Hur agera?

- Negativ traumascreening utesluter inte trauma
- Livslinje
- Hur veta om ospecifika symtom som sänkt koncentration är traumarelaterat eller inte?
- Debuterat eller tydligt försämrats efter exponering? Kontext för symtom?
- Begär in BVC och andra tidigare journalhandlingar
- Kontakta skola och socialtjänst, regelbundna nätverksmöten?
- Ibland pragmatisk hållning – behandla, följ förlopp

Traumabehandling

- Flera evidensbaserade metoder med god effekt på PTSD och subklinisk PTSD, primärt TF-KBT
- TF-KBT medger i regel anpassningar som kan vara nödvändiga vid samtidig NDD.
- Individuella och andra omständigheter avgör om parallell eller sekventiell behandling, och vilken ordning
- Inget läkemedel har indikation PTSD på barn
- Guanfacin vid ADHD och PTSD – och tics?

Instrument

- Händelser: Traumahändelser mini, CATS händelser, JVQ
 - PTSD symtom: CRIES 8 eller 13. CATS symtom. TSCC.
 - Dissociation: DSQ-12, A-DES
-
- K-SADS? I studie av Jarbin et al 2017 avseende 239 kliniska patienter fann man med detta instrument inga patienter med PTSD.

Take home till "NPF-mottagningen"

- Screena för trauma och posttraumatisk stress
- Trauma associerat med bred barnpsykiatriska problematik
- Trauma kan påverka symtombild även om ingen PTSD
- God evidens för behandling av PTSD och subklinisk PTSD
- Tänk hellre både och än antingen eller avseende NDD/trauma
- Tips: Barnafrids basprogram om våld mot barn